

Uppföljning av gullstånds inom fyra lokaler i Kristianstads Vattenrike 3 - 11 augusti 2005

Gullstånds i Tivoliparken i centrala Kristianstad. Foto Karin Magntorn

**Åhus 25 sept. 2005
Kjell-Arne Olsson**

Bakgrund

År 2000 inventerades ett antal lokaler för gullstånds i Kristianstads Vattenrike. För att kunna följa beståndsutvecklingen över en längre period har fyra lokaler valts ut för årlig kontroll. De fyra utvalda lokalerna är belägna vid Norra Lingenäset, på Härlövs ängar, vid Kvarnäsvisken samt vid Lille sjö söder om Yngsjö. Lokalerna har valts ut för att de saknar hävd (förutom del av Norra Lingenäset där bete förekommer sedan 2003) och därför ger en bättre bild av "årsmånens" inverkan på blomningen än hävdade lokaler skulle ge. Årets räkning är den 6:e på de utvalda lokalerna.

Lokalernas lägen och areal är angivna med koordinater och utritade på kartor i gullståndsrapporten från 2000. Liksom tidigare har antalet blomskott inom lokalerna räknats.

Sammanfattning efter uppföljning av gullstånds inom fyra lokaler i Kristianstads Vattenrike 2000–2005

Under de sex år som jag har räknat antalet blommande stänglar av gullstånds på de fyra utvalda lokalerna är den dramatiska nedgången av antalet stänglar år 2002 vid Norra Lingenäset, Härlövsängar och Kvarnvik mycket påtaglig. Från att ha blommat mer eller mindre rikligt 2000 och 2001 sjönk antalet blommande stänglar till omkring 25 % eller lägre 2002. Framför allt i år har en tydlig återhämtning kunnat iakttas. Detta mönster kan inte ses vid Lille sjö. På denna lokal var nedgången 2002 inte lika tydlig, utan här har blomningen sammantaget varit god 2001–2003 för att i stället visa på dålig blomningsfrekvens de senaste två åren.

Lokalen vid Lille sjö skiljer sig från de övriga tre. Detta är den enda lokal där gullstånds framför allt växer i täta vassar av vass *Phragmites australis* som den dominerande arten. Vidare ligger lokalen nära Helge ås mynning i havet vid Gropahålet. Detta gör att detta område inte påverkas i samma grad av högt vattenstånd och översvämningar som exempelvis området kring Kristianstad. Möjligen kan nedgången vid Lille sjö ha ett samband med att vassen tycks ha varit både tätare och högre se senaste åren.

Vid Lille sjö växer gullstånds i tät vass.

Det är rimligt att söka förklaringen till den kraftiga nedgången av antalet blommande stänglar på de tre lokalerna kring Kristianstad 2002 i någon faktor som har samband med väderleken. För att undersöka detta har diagram över vattenståndet vid Kristianstad tagits fram för åren 1999–2005 samt temperaturkurvor för samma period. Månadsmedeltemperaturerna för dessa år visar inget som skulle kunna förklara nedgången. Däremot visar diagrammen över vattenståndsvariationer på omständigheter som kan förklara denna. I stort sett varje vinter/vår har Helgeå perioder med så högt vattenstånd att åstränderna och strandängarna blir översvämmade och står under vatten kortare eller längre tider. Variationerna i vattenståndet mellan olika år är störst under vinterhalvåret; under sommarhalvåret är vattenståndet oftast lågt varje år. Generellt kan sägas att vattenståndet är högt och ängarna blir översvämmade när vattnet är >1 meter över havets medelyta. Åren 2000–2005 kan vintervattenstånden sammanfattas så här år för år (se vidare bilagda diagram):

- 2000** – Vattenståndet var över 1 m från början av december 1999 och två veckor in i januari. Efter två veckor med lägre vattenstånd kom ytterligare en högvattenperiod under tre veckor i februari och en under en vecka i mars. Därefter sjönk vattenståndet snabbt.
- 2001** – Endast under en mätning i januari var vattenståndet 1 m. I övrigt låg värdena på under 0,6 m hela vintern.
- 2002** – Vintern och våren 2002 var vattenståndet i Helgeå extremt högt i Kristianstadsområdet som hotades av svåra översvämningar. Vattenståndsvärden på mer än 2 m uppmättes under februari och mars. Från sista veckan i januari och 9 veckor framåt (till slutet av mars) var vattenståndet mer än 1 m (varav över 1,5 m under ca 7 veckor). Under april sjönk vattnet undan snabbt.
- 2003** – Vattenståndet i Helgeå var mycket lågt hela vintern. Endast en notering på 0,7 m gjordes i slutet av januari.
- 2004** – Under drygt 1 vecka i februari var vattenståndet mer än 1 m. I slutet av mars inföll en period med ett vattenstånd mellan 0,8 och 1 m.
- 2005** – I januari var vattenståndet under 3 veckor mer än 1 m. I mitten av mars var vattenståndet mellan 0,8 och 1 m under en veckas tid.

Trots att gullstånds företrädesvis växer på mark som tidvis och i stort sett varje år är översvämmad och därför borde vara väl anpassad till sådana förhållanden, finner jag trots allt det långvariga högvattnet mellan januari och mars 2002 som en rimlig faktor till att blomningen blev så dålig sommaren 2002. Tydligt klarar inte ens en sådan utpräglad sumpväxt som gullstånds av en så lång översvämningssperiod utan att de underjordiska delarna tar skada av så lång syrebrist och de enskilda individerna blir därigenom försvagade. De följande två årens svaga blomning tolkar jag som att växten därefter behöver flera år för att återhämta sig.

Gullstånds och bete

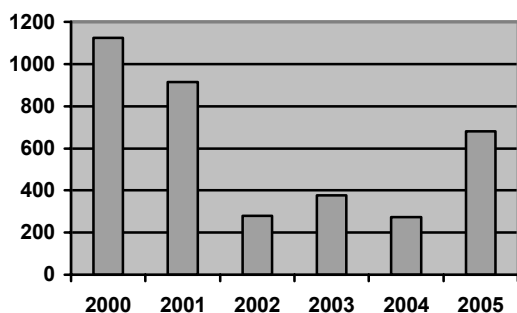
Sommaren 2000 var blomningen av gullstånds på den individrika lokalen vid Pulken strax väster om Yngsjö ganska dålig vilket jag tolkade som ett resultat av att betet åter kommit igång efter flera års dålig hävd. Vid Norra Lingenäset blev de rikaste bestånden av gullstånds avhånade när betet återupptogs 2003. På den betade delen tycks antalet blommande stänglar ha minskat något. Dock kan knappast gullstånds vara en art som är direkt känslig för bete. Liksom många andra *Senecio*-arter (t. ex. stånds *S. jacobea*) är gullstånds mycket giftig och ratas förhoppningsvis av betesdjuren. Även om avbitna/avbrutna stänglar har noterats, är det troligen djurens tramp som håller tillbaka antalet blommande stänglar.

Redovisning av lokalerna

Norra Lingenäset

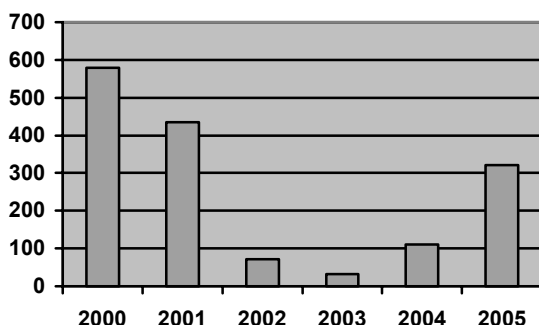
Den 3 augusti noterade jag sammanlagt 680 blommande skott på lokalen, varav 110 skott inom det område som numera betas. Årets blomning är något lägre än den var de goda åren 2000 och 2001, men betydligt bättre än under åren 2002-2004.

Lokalen röjdes på videbuskage och hägnades in 2002. 2003 kunde jag inte se någon tydlig hävdpåverkan men i år, liksom i fjor, fanns det en tydlig skillnad på vegetationen mellan den betade och den obetade delen av lokalen. Inom den betade delen såg jag åtskilliga skott av gullstånds som var avbitna, rimligtvis av nötkreaturen. Intressant att notera är att proportionen blommande skott mellan den betade och den obetade delen på lokalen var densamma i år som i fjor (då jag räknade till sammanlagt 273 blommande skott, varav 49 skott på den betade delen).

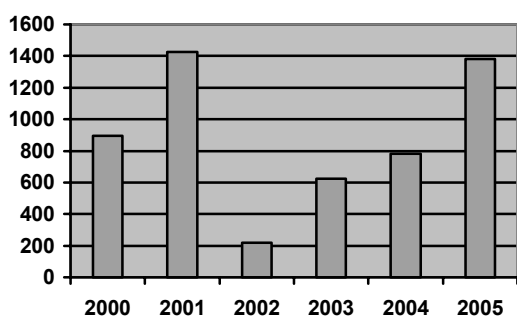
Härlövs ängar

Inom den utlagda provytan om ca 140 m² var blomningen i år betydligt rikare än föregående tre år. Den 3 augusti kunde jag räkna in 321 blommande skott. Även på det omgivande området och utmed Lillrännan var blomningen god i år.

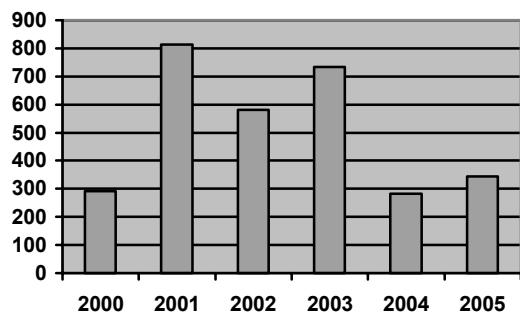
Kvarnäsviken

Bestånden längs Kvarnäsviken har delats in i 3 delförekomster. Lokalen besöktes den 11 augusti visade i år en mycket bra blomning, likvärdig rekordåret 2001. Totalt fann jag 1381 blomskott (delområde A: 736 blommande skott, delområde B: 225 blommande skott samt delområde C: 420 blommande skott). Under alla år jag följt lokalen har antalet stänglar ökat i delområde C. Det mesta av de videsnår som kantat strandkanten har röjts bort de senaste två åren och gjort lokalen betydligt öppnare.

Lille sjö

På den lilla lokalen vid Lille sjö var blomningen i år något bättre än i fjor, men fortfarande betydligt sämre än 2001-2003. Sammanlagt kunde 343 blommande skott noteras den 11 augusti. På denna lokal växer gullstånds bland vass. Under de två senaste åren har jag tyckt att vassen är både tätare och högre än den varit under tidigare år. I år var det både svårt och arbetsamt att ta sig runt i området.

Ett varmt tack till Torgny Roosvall, Färlöv, för all hjälp att ta fram tabeller och diagram över temperaturer och Helgeås vattenstånd i Kristianstadsområdet.

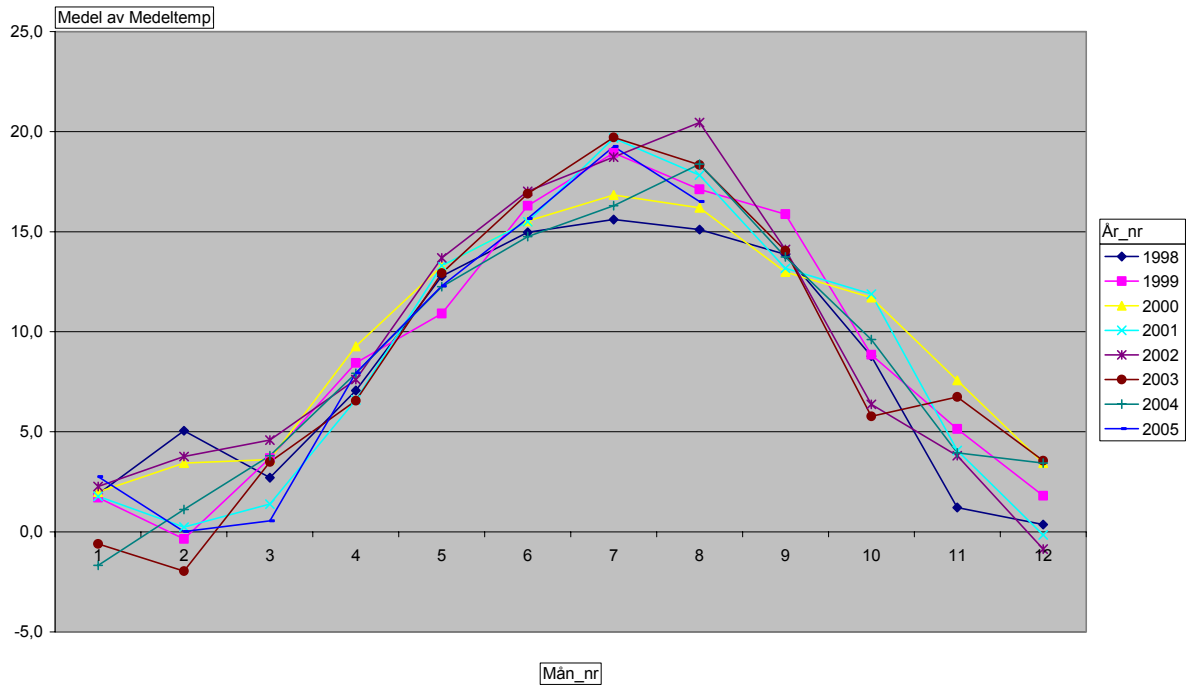
*

Åhus den 27 september 2005

Kjell-Arne Olsson
Evavägen 33
296 32 Åhus

Bil.
Diagram över medeltemperaturer i Kristianstadsområdet och vattenstånd i Helgeå.

Medeltemperaturer 1996-2005

Medelvattenstånd år 2000-2005

